

TEREZIJA IZ AVILE – MISTIK I REFORMATOR KAKVOG CRKVA TREBA

Fran URBAN

Isusu se dogodilo, ili je tako Ivan Evanđelist izabrao, da je najteži problem čovjeka, čovjekovo poimanje Boga, načeo dok je u stranoj zemlji razgovarao s jednom zgodnom ženom.

„Vi ne znate koga častite kao Boga... Ali dolazi doba i već je došlo, kada će ljudi snagom Božjeg Duha častiti Oca kakv on uistinu jest, pružajući mu ono što On uistinu traži. Bog je Duh, i samo ga po snazi njegova Duha ljudi mogu častiti kako spada.” (Iv 4,22–24)

Ivan dodaje da su učenici bili iznenađeni kada su zatekli Isusa kako nasamo razgovara sa Samarićankom, ali da se nisu usudili zapitati o čemu su razgovarali. A Isus se, izgleda, nije usudio ili nije smatrao prikladnim da unutar svoje zajednice i čak među učenicima raspravlja o Bogu. On je nastojao reformirati ljudski odnos prema Bogu, ali je izbjegavao da izravno i potanko raspravlja o Bogu. Isusovi odgovori kao što su: 'Ima u domu moga Oca mnogo stanova', ili 'Tko vidi mene, vidi Oca', podupiru ovu slutnju.

Ni mnogim prvacima kršćanske tradicije sve u vezi s pojmom Boga nije bilo jasno. *Fioretti* izvještavaju kako je Franjo znao po cijelu noć moliti: „Bože, što si ti, Bože što sam ja?”

Osnovno pitanje našeg doba ili barem bijelog čovjeka našeg vremena jest pitanje Boga. Iako se naoko čini da su osnovni problemi Crkve nakupljeni u sferi morala i odnosa prema društvu, pažljivom promatraču ljudskih pitanja i problema našeg doba biva jasno da je u središtu svih problema pitanje Boga.

Kako, zapravo, stoji stvar s Bogom?

Naše vrijeme i čovjek na današnjem stupnju svijesti postali su siti pojma Boga kakav je nanijela kršćanska *tradicija*. A ona je refinirala pojam o Bogu do stupnja na kojemu ga je lakše odbaciti, nego još više rafinirati. Zato nije čudo što je Bog izguran iz gotovo svih područja ljudskog života unutar kojih je moguće uspostaviti komunikaciju među ljudima. Bog još nije pokopan, nego je samo protjeran iz ljudskog komunikacijskog sustava.

Kršćani postupno ali sigurno, polagano ali sve brže, prestaju vjerovati. S pravom se čini da vrijeme vjere prolazi i da vrijeme bezvjere dolazi užurbano ali neizbježno. Ali, izgleda da time nije prošlo i vrijeme Boga. Čini mi se da vrijeme Boga

upravo dolazi, i to vrijeme pravog Boga, Boga kakav on jest, i da je bezvjerje put do pravog pojma o Bogu, put do pravog Boga.

Ovako se ne bih usudio niti govoriti niti pisati da nisam nasamo i kao kradom razgovarao sa dvije poželjne žene, sa majkom i kćerkom, s dvije Tereze, jednom iz Avile i jednom iz Lisieuxa, koje su me uvjerile da moja slutnja o Bogu ima potkrepu u milijunima sakrivenih i u jednom broju u Crkvi poznatih života, kakvi su bili životi dviju Tereza. Ovaj tekst pozabavit će se doprinosom učenja i života Terezije iz Avile, raščišćavanju i pročišćavanju pojma Boga, ulozi Boga u ljudskom životu i ispunjenju ljudskog života.

Terezija je pokušala utemeljiti i ispuniti svoj život valjanim pojmom Boga. To je činila unutar kršćanske tradicije koju je njegovala Španjolska njezinog doba. Ali, ona se nastojala probiti kroz tu tradiciju do Isusovog implicitnog učenja o Bogu. Međutim, kako je Evanđelje bilo Terezijina polazna doktrinarna pozicija, potrebno je prije iznošenja Terezijinog iskustva s Bogom ukratko iznijeti Isusovo iskustvo Boga i njegovo učenje o Bogu i ispunjenju ljudskog života.

1. ISUSOVO POIMANJE BOGA I ŽIVOTA

Od svog prvog susreta s masama na rijeci Jordanu, koji ga je fascinirao, opteratio mesijanskom misijom i inhibirao do potrebe povlačenja u pustinju, pa sve do svoga rastanka od učenika uz posljednju večeru, Isus postupno, dosljedno i suvislo iznosi svoj pojam o Bogu i interakciji Božjeg i ljudskog života.

U svom pustinjском obračunu Isus odbacuje trojstvo opstanka, vlasti i magijski koncipirane religije kao osnovu za izgradnju društvenih odnosa i ispunjenje pojedinačnih ljudskih života. Planirajući svoju akciju Isus odbija da se služi pojmom Boga koji stoji u izravnoj sprezi s društvom i vlašću. Isus je uvidio da bi korištenje Boga u društvene svrhe predstavljalo izazov i zloupotrebu pojma Boga i ljudske potrebe za Bogom. (Mt 4,5–7)

Isus izlazi iz pustinje i objavljuje da je došlo novo vrijeme, vrijeme Božjeg svijeta, Božjeg kraljevstva na zemlji (Mt 4,17). Po Isusu su za ostvarenje tog svijeta potrebni ljudi novog kova:

- oni koji su gladni Duha i siti doktrine prema kojoj čovjek ne može premašiti svoje životinjsko porijeklo (Mt 5,3),
- koji su izgurani na rub postojećeg svijeta (Mt 5,4),
- koji nisu spremni da se nadmeću za ciljeve koji se ne mogu dijeliti s drugim ljudima (Mt 5,5),
- koji slijede svoju potrebu za Bogom (Mt 5,6),
- koji nisu spremni uništavati druge zbog njihovih pogrešaka (Mt 5,7),
- koji odišu dobrotom (Mt 5,8),
- koji mirni razvitak svijeta pretpostavljaju nasilnoj promjeni društvenih odnosa putem ratova, revolucija i kontrarevolucija (Mt 5,9) i
- koji su spremni podnositi nasilje u potrazi za novim svijetom i većim životom u sebi (Mt 5,10)

U svojoj definiciji novog mentaliteta koju je iznio u Govoru na Gori Isus naglašava da se radi o novim ljudima kojima je 'najveća želja da se u životu postave onako kako Bog traži' (Mt 5,6).

Iz brojnih Isusovih govora i rasprava, a naročito iz Isusove prepirke s farizejima o Zakonu, proizlazi da ono što Bog traži nije nigdje napisano. Ono što je napisano nije dosta i ne može se ispuniti dok se ne dokuči nešto drugo. Isusovo otkriće Samarićanki i njegova lekcija Nikodemu naglašavaju kako je Bog Duh i kako se njegova interakcija sa svijetom gledana s ljudske strane odvija uz veliku neodređenost i nepredvidivost (Iv 3,3–8).

Isusov razgovor s bogatim mladićem jasno stavlja do znanja da ono što se traži od ljudi i čime oni mogu zadovoljiti svoju potrebu za Bogom nije univerzalno i jedinstveno za sve. Jednima je dosta da se drže Mojsijeva zakonika a drugima je neadekvatno sve osim bogopotrage isusovskih razmjera.

Očito je da Bog za Isusa nije niti sudac niti zakonodavac, a niti arbitar ljudskog nesnalaženja u svijetu u kojem su svi ljudi međusobno različiti. U promjenljivom svijetu različitih ljudi koji se i sami mijenjaju i razvijaju, ne može biti vanjskih, apsolutnih i 'objektivnih' kriterija ili zakona ponašanja. Svaki se čovjek prema životu i prema drugim ljudima treba postaviti na svojstven način.

Tako su se ljudi i postavljali u prehistorijskoj fazi razvitka, ali to je bila otvorena borba za opstanak. U civilizacijskoj fazi nastojali su, obično u Božje ime, nametati formalna pravila društvenog ponašanja, koja su izravnu borbu za opstanak kanalizirala u proces društvenog nadmetanja za ciljeve koji se ne mogu dijeliti.

Isus je ljudima vratio slobodu ponašanja po individualnim mjerilima, ali nastojeći da se dosegnu ciljevi koji se mogu dijeliti s drugima. Isus je postavio bližnjega kao osnovnu kategoriju društva, a odnos prema bližnjemu kao izraz i uvjet adekvatnog odnosa prema Bogu.

Kako čovjek zna da mu je odnos prema bližnjemu i prema Bogu adekvatan? U čemu se sastoji adekvatan odnos prema Bogu i prema bližnjemu? Što je elementarni kriterij stava čovjeka u životu i ponašanja prema drugim ljudima? Isusov odgovor na ova pitanja daje i implicitni odgovor na pitanje što je Bog i kako se Bog ispoljava u svijetu i među ljudima.

Uoči svoga 'odlaska Ocu' Isus kaže da se do Oca može doći samo individualno, 'noseći svoj vlastiti križ'. On se dobrodušno podruguje Petru koji hoće s njim u smrt, k Ocu, a koji s njim ne može bdjeti. Za dolazak do Boga nema prokušanih recepata. Postoji samo savjet, dobar savjet, da se ide naoko nasumce, kako je Isus išao, ili kako je govorio Ivan od Križa, 'sljedeći samo svjetlo koje gori u srcu'. Isus nije htio ili čak nije znao pokazati Boga. On je govorio da je u njemu utjelovljen Bog, da je on oličenje dobrote koja zaposijeda čovjeka koji je svoj život uskladio s onim što Bog od njega traži i na što ga Bog navodi.

Tri događaja Isusovog života koja neposredno slijede jedan drugi otkrivaju čime se Isus probio do punog života s Ocem. Prvi je odgovor učenika na Isusovo pitanje o zamašitosti njegove pojave, kada ih je dočekao na povratku iz njihovog prvog samostalnog propovijedanja u njegovo ime. Ljudi su naviještanje dolaska Božjeg svijeta asociirali s obećanjem Mesije. Petar je govorio o samom Božjem sinovstvu.

Nakon izjava Dvanaestorice Isus se potpuno preobrazio, konačno uviđajući bit svoje pojave i svoje distinktno naravi. Nakon tog uviđanja Isus se osjeća spremnim

da do kraja ispuni svoj život i da pokrene svijet u novu fazu razvitka – u Božji svijet. In ide u Jeruzalem!

Što se zapravo zbilo u Isusovom životu?

On je vrlo dugo nosio u sebi želju i potrebu za novim svijetom. S vremenom se u njemu razvio potencijal zadovoljenja vlastite potrebe i potrebe drugih ljudi za boljim i drukčijim svijetom. Isus je slutio da se želja ljudi za drukčijim, novim i boljim svijetom i njegova potreba da se angažira na promicanju tog svijeta nalazi na liniji Božjeg plana za svijet. Njegova je velika ali još neosvjedočena teza jednako važnosti i istovjetnosti Božjih i najširih ljudskih interesa i potraživanja, odnosno teza o jednakovrijednosti ljubavi prema Bogu i ljubavi prema bližnjemu, bila dovoljno zamašna da ga pokrene u akciju, koja se ionako mogla uvijek obustaviti, napustiti, izdati ili korumpirati. Ali dosljedno nastavljanje akcije i njeno uspješno privođenje kraju tražilo je osvjedočenje koje je uvjet i залог ispunjenja života: naime, da se u uistinu radi o nečemu što je dobro za ljude i o nečemu što Bog u svojoj dobrohotnosti prema ljudima traži. Isusu je sve ovisilo o potvrdi njegove teze. On je sam govorio kako je njegova hrana činiti volju Oca koji je na nebesima, koji nije među ljudima.

Kad su učenici prenijeli Isusu uvjerenje ljudi da objavljivanje Kristiteljeve i Isusove vijesti o dolasku novog, Božjeg svijeta spada u proročko-mesijansko-božansku kategoriju, sa srca mu je pao težak kamen strepnje od promašaja života, i to putem zabacivanja do tada prihvaćenog zakona kao Božjeg i putem igranja s ljudskim najsvetijim nadama. (Nije stoga čudo što je tom prilikom Petru bilo dodijeljeno prvenstvo. A nije čudo ni to što se nakon toga uvjereni, osvjedočeni i preobraženi Isus sručuje u Jeruzalem. Još je samo htio da za svaki slučaj provjeri hoće li jeruzalemski puk prihvatiti Izajjinu ideju pučkog kralja na magarcu.)

Isus je bio našao sebe, Boga i Boga u sebi na putu kojim ga nitko prije nije pokušao tražiti, na putu križa, na putu u novi svijet koji je Bog namijenio ljudima, ali za čije ostvarenje treba ljude.

Isus je otkrio Boga u sebi idući novim, vlastitim putem nakon što ga nije mogao prepoznati držeći se Mojsijeva zakonika ili koje druge utabane staze.

Uvjeren i do ludila spreman da uloži svoj život i smrt kao potkrepu toga osvjedočenja, Isus je svoje iskustvo i svoje otkriće Boga projicirao govorom u hramu u grandioznu doktrinu o brizi za potrebe bližnjih kao jedinom Božjem potraživanju od ljudi. Bog kao takav je po Isusu Bog-Izvor života, kojemu je stalo jedino do unapređenja pravog života ljudi, i koji navodi svoje izabranike da ulože i ispune svoj život upriličujući više života njegovim ljudima.

Zato se Isus i usudio reći da Boga nema nigdje osim na njegovom putu.

Isus je govorio kako je najljepša stvar u svijetu kada netko položi vlastiti život za drugog čovjeka. Pitao je ljude čime mogu nadomjestiti ispunjenje vlastitog života. „Što čovjek može dati u zamjenu za svoj život?”

Pojedini ljudski životi su najveća vrijednost u stvorenom svijetu. Ljudski život je simbioza između Boga i ljudskog iskustva koje očituje razvitak svijeta. Ne pojedini čovjek kao jedinka, nego ljudski život kao individualni proces predstavlja sastajalište Boga sa svijetom. Upotreba vlastitog života za pospješjenje dolaska

Božjeg svijeta, svijeta u kojem se čovjek treba brinuti za *potrebe* drugih ljudi, vodi otkriću Boga u ljudskom životu i biću i time punom ispunjenju ljudskog života.

Pomak čovječanstva u novi, Božji svijet ne događa se frontalno, nego putem individualnih prodora u taj svijet, koji dobro Božjeg života postupno šire svijetom. Prodor pojedinih ljudi u Božji svijet nije po Isusu plod njihove volje, nego odušak njihove potrebe za više života od onog što ga nudi postojeći svijet. Potreba za više života koju osjećaju neki ljudi dodaje njihovom životnom metabolizmu koji je biološki i društveno uvjetovan novu žilu života u kojoj se prepoznaje sam Izvor života.

Isus je otkrio i objavio svijetu da se više života od onog što ga nudi biološki i društveni svijet postiže buđenjem Božjeg života u ljudskom. Ponovno rođenje čovjeka sastoji se u unošenju Božjeg života u ljudski, što daje oduška i ljudskoj i Božjoj potrebi za više života.

Prema Isusu Bog je Izvor života koji može novom kvalitetom života napuniti čovjekovo biološko i društveno korito života. Vrhovni kriterij čovjekovog ponašanja postaje zadovoljenje potrebe za više života u sebi i u bližnjima i priznanje Boga kao Izvora života i pravog ljudskog života.

2. TEREZIJIN MISTIČNI ŽIVOT

Životno zadovoljstvo, ispunjenje života ili energetska bilanca života izravno je srazmjerna usklađenosti životnih pogleda i životnih postupaka. Zato, ako je sustav životnih vrijednosti nekog čovjeka definiran, životno zadovoljstvo traži sasvim određene postupke. Ako je životna praksa neizmjenjiva, onda se, kako bi se postiglo životno zadovoljstvo, sustav životnih vrijednosti mora promijeniti i podrediti toj praksi.

Životni su postupci u velikoj mjeri društveno uvjetovani pa se životno zadovoljstvo često postiže, ako je to uopće moguće, prilagodbom društvu i životnim vrijednostima što ih društvo njeguje, nameće ili utiskuje odgojem i propagandom.

Na ovom skupu bit će, ili je već bilo dosta govora, o Španjolskoj takozvanog zlatnog doba, pa se ne treba upuštati u izlaganje društvene prakse Terezijinog vremena. Međutim, ma kako da se govori o Terezijinoj Španjolskoj, držim da najvjerniju sliku vrijednosti i kakvoće ondašnje Španjolske pruža sadašnje strahovito kolonijalno naslijeđe Latinske Amerike i Filipina. Tamo gdje su sinovi Španjolske bili pušteni sa priveznja kršćanskih obzira i nacionalnog ponosa, pokazalo se pravo lice jednog vremena u pohlepi, pljački, zaostalosti i rasnom istrebljenju.

Zato se u smislu onog što je upravo rečeno može pitati: Kako je netko, tko je živio i uklapao se u španjolsko društvo Terezijinog doba, mogao kao životni kredo imati nauku koja se zrcali u mentalitetu definiranom Govorom na Gori? Ili: Kako je netko, tko je uistinu bio prožet Isusovim gledanjem na život, mogao naći životno zadovoljstvo, postići ispunjenje života ili pravo živjeti u situaciji u kojoj se zatekla Terezija?

Terezija o tomu sama govori na kraju osme glave svog životopisa, kada piše o svom obraćenju unutar kršćanstva, unutar Crkve i unutar reda karmelićanki:

'Ja sam željela živjeti, jer sam osjećala da ono što sam vodila nije bio život nego bitka protiv jedne vrste smrti, ali nisam znala nikoga tko bi mi mogao dati život, a sama nisam bila u stanju da ga prigrabim. Onaj koji mi ga je mogao pokloniti imao je razloga da mi uskrati pomoć, jer me je toliko puta bio doveo k životu, a ja sam mu uvijek okrenula leđa.'

'Ja sam željela živjeti!' Terezija je htjela uživati i ispuniti život u skladu s Isusovom naukom i u skladu s Isusovim programom promjene svijeta. Terezija je izvela svoj naum u dvije etape. Prvo se pod svaku cijenu pokušala dokopati pravog života, a onda je svoje postupke uskladila sa svojim pogledima upravo zato da bi u sebi održala osvojeni život. Te dvije etape osvajanja i održanja Terezijinog bujnog života zovu se mistikom i reformom Terezije iz Avile, ali i jedno i drugo predstavlja samo izraz i posljedicu Terezijine želje za pravim životom koji se razvio na podlozi izvorne vjere u Isusovu životnu mudrost i njegov život koji je bio usklađen s njegovom doktrinom.

Terezija dijeli svoj put osvajanja punog ljudskog života u četiri stupnja koja zapravo govore o četiri stupnja molitve. Međutim, ako se uzme u obzir da je molitva u biti obračun sa životom, poticanje života i sam život, onda je jednostavnije, praktičnije i prihvatljivije govoriti o stupnjevima života.

Na prvoj dionici puta Terezija je pokušavala i uspjela preživjeti bez utjeha što dolaze od prilagodbe društvu, koje su joj ukrašavale i spašavale pojedine dane i sate, ali koje su joj nagrdile i gotovo upropastile život. Terezija se u toj fazi borila s golim životom bez ikakve utjehe ili kratkoročnog zadovoljstva. Uspjeh i rezultat prvog stupnja Terezijinog novog života očitovao se u činjenici da je ona bila kadra preživjeti bez neposrednih utjeha koje zauzimaju mjesto straha koji se rađa u svakom čovjeku suočenom s nepoznatim, neistraženim ili istraženim ali nepriopćivim životom koga se Terezija htjela dokopati. Takozvani *via purgativa* zapravo je obračun sa strahom koji ljudi razbijaju utjehama koje kvare život i priliku za postizanje više života. Prvi stupanj života zapravo je život bez života, jer se stari život povukao.

Na sljedećem stupnju život koji teče sam od sebe (u tomu i jest cijeli misterij i vrijednost života) biva slobodnim idejama pripušten u nove prostore ljudskog bića. Pravo, iako još ne puno veselje života dolazi od optičaja života u skladu s idejama kršćanstva, u skladu s osnovnim idejama Isusa iz Betlehema. Isus je govorio o ponovnom rođenju. Govorio je kako pred ljudima stoji novi život, drukčiji život, kako se na biološkoj i društvenoj podlozi može i mora nadograditi novi sloj koji stvara pravo bogatstvo života. Život i njegov razvoj guraju ljude u novi tip života koji se nadodaje biološkom i društvenom životu. Doživljaj i impresija novog tipa života jednako su nepriopćivi kao i biološki život, osim putem simbola koji ne znače ništa onima koji ne poznaju isto iskustvo novog stupnja života. Zato – dok se ne nade pravi medij ekspresije – čovjek novim životom živi sam za sebe.

Međutim, kada s vremenom, zbog kolektivnosti života kao takvog, novi život u samoći postaje prazan, jalov i neprivlačan, čovjek se počinje upuštati u novu pustolovinu. U potrazi za još više života, u potrazi za novim iskustvom života u novim prostorima, čovjek shvaća da nije gospodar svoga novog života, da on nije

zaslužan za novo usmjerenje i obogaćenje života i uviđa da je život što u njemu struji došao iz Izvora života, da je nezasluženo primljen od Boga. Čovjek hoće iskazati to iskustvo i pomoći drugima da se dokopaju novog života. Na trećem stupnju života čovjek – Terezija je govorila duša – ne živi više za sebe nego za Boga ili za unapređenje sličnog života u drugim ljudima.

Na četvrtom stupnju života čovjek – nakon što se zasitio života za sebe i nakon što se počeo umarati od života za Boga i za ljude – usprkos silnom zadovoljstvu želi znati u čemu se sastoji život i koji je smisao tog novog života. Kakav je smisao bogatog života koji se živi za sebe a onda postaje isprazan ako se ne počne živjeti za druge ljude u kojima se budi sličan život, kojega i ti drugi ljudi postaju s vremenom siti ako ga ne počnu živjeti za druge?

Na ovom mjestu treba spomenuti da Terezija opisuje sve stupnjeve života po sasvim određenoj shemi: realni problem života koji traži rješenje koje donosi napredak, sadržaj novog stupnja života, spoznaje koje donosi novi stupanj života, trajne promjene bića i problem komuniciranja stečenog iskustva. Terezijin život je bio u mijeni i napretku kao i njezine spoznaje.

Tereziju je u četvrtom stupnju zaprepastilo i šokiralo njezino otkriće nove istine. Ona je bila otkrila da se u stvorenom, darovanom ili razvijenom životu uopće ne radi o njezinom životu, već da je u njezinoj duši, u njezinom životu ugniježđen sam Bog. Terezija je otkrila, utvrdila i uvjerala se da se ne radi o njezinom životu, nego o simbiozi biološki i društveno uvjetovanog ljudskog iskustva i samoga Boga. Terezija je u svom novom bogatom životu prepoznala samoga Boga.

Na četvrtom se stupnju života radi o životu s Bogom, o životu u Bogu ili o Božjem životu u čovjeku. Pavao je govorio da ono što je on živio nije bio on nego Krist koji je živio u njemu. Pavao je govorio kako Krist živi u njemu na mističan način. Terezija je također uvidjela da Bog živi u njoj, ali je držala da Bog u njoj živi na potpuno realan način. Ona drukčije nije znala protumačiti nenadanu pojavu bogatog života u sebi.

Dobriša Cesarić je govorio da je 'njegova java bila ponad sviju snova'.

Jedino što preostaje čovjeku kada dosegne ovaj stupanj života jest želja da se iskusi život s Bogom izvan biološke i društvene uvjetovanosti. Čovjek želi iskusiti pravo nebo, a ne samo nebo koje se počelo živjeti na zemlji. Čovjek aktivno želi umrijeti. Čovjek priželjkuje posljednje iskustvo biološkog života. Pavao je govorio kako želi na sebi iskusiti snagu otkupljenja'.

3. TEREZIJINA REFORMA

Terezija se uputila prema novom životu jer je skapavala na duhovnom kruhu što su joj ga nudili španjolsko društvo i s njim spregnuta Crkva. Kada je dosegla vrhunac ljudskog iskustva uviđajući da u njoj živi Bog, Tereziju su brojni ispovjednici, koje je ona zbog toga i mijenjala, uvjerali da u njoj stoluje vrag. Sita svog iskustva u duhovnom komuniciranju sa svojim okolišem, koji je vjerovao i služio se više vragom nego Bogom, Terezija je odlučila da za osobe koje bi mogle preva-

liti isti put stvori mini-okoliš u kojem će se inkubirati a ne inhibirati ulazak u novi život i u izgradnju Božjeg svijeta. Ona je držala da ono što je njoj uspjelo na materijalu njezine trošnosti može uspjeti svim ljudima.

Kao ženi i redovnici Tereziji nije preostalo ništa drugo nego da 'reformira' svoju zajednicu. Ona je od rimskih crkvenih vlasti bila jedva isposlovala dopuštenje da osnuje posebnu provinciju reformiranih samostana, prvo ženskih a onda uz pomoć Ivana od Križa i muških.

Terezija je osnivala nove zajednice redovnica i redovnika u kojima bi kao majka štitila svoje sljedbenike od pogubnog društvenog i duhovnog utjecaja španjolskog društva, španjolske Crkve i karmelskog reda. Ove riječi bi bile teške kada se ne bi objasnilo što znači poguban a što pozitivan utjecaj u kršćanskom smislu.

Za objašnjenje treba spomenuti Isusovu optužbu bačenu u lice farizejima: 'Vi sami ne želite zakoračiti u nebesko kraljevstvo, a onima koji to žele zalupite vrata pred nosom.' U Terezijino vrijeme španjolsko društvo, španjolska Crkva i karmelski red nisu bili izvorišta utjecaja koji ohrabruju ljude da, slijedeći svoju unutarnju potrebu za novim svijetom, zakorače u Božji svijet. Španjolska je crkvena tradicija, spregnuta sa španjolskim društvom, bila srozala kršćanstvo na pretkršćanski tip religije koja se uklapala u trojstvenu doktrinu utemeljenja društva, koju je Isus odbacio u svom pustinjском obračunu. Španjolska je Crkva služila potrebama opstanka i ekspanzije španjolskog društva, ali je malo pomagala razvoju evandeoskog potencijala koji se generirao u Španjolcima Terezijinog kova.

Terezijino doktrinarno inzistiranje na činjenici da Bog živi u i među svojim ljudima, koje je ona demonstrirala usredotočenjem života reformiranih samostana na Presveto Otajstvo, učinilo je Terezijinu pojavu i njezin pokret nespojivim sa stanjem u španjolskom društvu. Španjolsko društvo je rado gledalo i rado pomagalo Crkvu, koja je racionalizirala Božju prisutnost među ljudima a time i u društvu do mjere koja je odgovarala interesima klase koja je organizirala i kontrolirala društvo.

Terezijino učenje nekako bi se moglo učiniti i bezopasnim – naročito putem manipulacije uspostavljenim simbolom, da Terezija nije učinila jednu drugu, jednako nepoželjnu ali društveno vrlo opipljivu inovaciju. Ona je iskovala novi koncept redovničkog siromaštva, koji je njezine samostane učinio i posredno i neposredno neovisnim o društvenoj strukturi. Terezija nije siromaštvo tretirala kao krepost, a posebno ne kao evandeosku krepost. Ona je pod riječju siromaštvo razumijevala način ekonomske ili biološke međuzavisnosti sa španjolskim društvom. Lokalni biskupi, kao društveni komesari zaduženi za provođenje društvenih interesa u religioznoj sferi, nisu bili spremni prihvatiti Terezijinu reformu. (Zato su i uživali posjede i druge društvene povlastice). Lokalnoj crkvenoj hijerarhiji nije bilo prihvatljivo osnivanje samostana bez trajnih, osiguranih prihoda, jer je to narušavalo cijelu koncepciju ženskih samostana, koji su primali suvišak ženskog pučanstva koje je moglo donijeti u samostane otpremninu odnosno miraz. Samostani bez trajnog dohotka ne bi mogli biti pod izravnim nadzorom društva. Ali Terezija nije željela niti neizravni nadzor društva nad njezinom mini-crkvom.

Ona je bila zabranila, poput današnje majke Tereze, aktivno prikupljanje milodara. Temelj opstanka njezinih samostana trebao je biti rad njezinih duhovnih

kćeri, koji bi trebao priskrbiti dohodak potreban za podmirenje bioloških potreba sestara. Terezija je bila namjeravala da iz takvog ekonomski neovisnog gnijezda duhovnog života vrši utjecaj na cijelu Crkvu, kako bi Crkva kao cjelina postala pravim, velikim okolišem za uzgoj i potporu onim ljudima koje njihova vlastita potreba za novim svijetom navodi da svoj život upotrijebe za izgradnju Božjeg svijeta.

Sada se možemo pitati je li Terezija bila uspješna kao reformator.

U jednu ruku nije! Terezijina reforma nije reformirala karmelski red, jer niti su svi samostani unutar reda prihvatili reformu, niti su svi samostani koji su prihvatili Tereziju postali i ostali ono što je Terezija od njih očekivala. Terezija u tom smislu nije uspjela. Međutim, njezin neuspjeh nije nimalo veći od neuspjeha Isusa iz Betlehema, koji isto tako nije uspio prevratiti ili revolucionirati svijet. No, neuspjeh pokušaja poput Isusovog ili Terezijinog je neuspjeh u smislu ljudskih napora, što je potpuno nespojivo s doktrinom na kojoj su počivali njihovi pokušaji. Kršćanstvo nije niti politička doktrina niti društvena ideologija kojoj su okupljanje masa, angažiranje njihovog rada i eksploatacija ljudskih života sredstva za ispunjenje ciljeva.

Kršćanstvo, odnosno Isusova životna doktrina traže od ljudi da svjesnim, individualnim naporom učine svoj život sretnim i ispunjenim prodirući u Božji svijet. Na putu u Božji svijet lojalnost vodi predstavlja opsjenu i nazadak vlastitog života. Mršavi rezultati Isusa i Terezije u smislu grupiranja ljudskih kapaciteta oko njihovih životnih doktrina ne mogu se nazvati neuspjehom u smislu njihove doktrine.

U čemu je onda Terezijin uspjeh?

Terezijin uspjeh se kao i Isusov sastoji u činjenici da je ona uspjela u *svom vremenu*, u toku svog života, skršiti otpor inovacijama koje je ostvarila u svom vlastitom životu i da je te inovacije uspjela prezentirati suvremenicima i potomstvu. Terezija je pokazala kako se čovjek koji ima potrebu za novim svijetom treba postaviti i kako treba upotrijebiti život da bi ga ispunio u skladu s Božjim planovima za stvoreni svijet.

Ne treba očekivati da sveci i reformatori obave sve za sebe i buduće naraštaje. Franjo iz Asiza nije smatrao da on sam treba obaviti sve što je trebalo obaviti. On je u svom duhovnom testamentu podviknuo: „Ja sam obavio svoje, a neka vas Krist pouči da obavite svoje!”

Terezijin život i njezina reforma, koju su drugi trebali uzeti kao Terezijinu a ne kao svoju reformu, pokazuju u čemu se zapravo sastoji kršćanstvo. Terezija je bila pravi čovjek u kršćanskom smislu.

4. ZAŠTO CRKVA TREBA TEREZIJE

Ideja takozvane reforme karmela nije došla od Terezije, već od njezine njemačke rođakinje i suredovnice Marije de Ocampo. Slično se dogodilo i Mojsiju kada ga je njegov tast Jetro navukao da izmisli zakon koji je Mojsije kasnije prezentirao kao Božji. Izraz reforma također ne potječe od Terezije, koja je kradom financirala nabavu i adaptaciju kuće kako bi imala krov nad glavom za prve nove karmelićanke koje su bile željne mirnog života s Bogom i napretka u tom životu.

Terezija je živjela za sebe i za svoje vrijeme i nije pravila velike planove za daleka pokoljenja, kojima bi trebala ostaviti pravila i organizaciju koja bi sa svoje strane ta pokoljenja poticala, vodila i uvodila u Božji svijet. To Terezija nije trebala ni za sebe.

Opisujući svoje ushićenje u vezi sa spoznajom da se njezin pravi život ne odvija više pretežno u ljudskom društvu nego u stvarnom društvu s Bogom, Terezija piše kako joj od određenog časa za pravo postavljanje u životu nisu trebala pravila. Ona je bila našla unutarnju mjeru za sve svoje postupke, za odnos prema bližnjima i za odnos prema Bogu.

Terezija je bila navučena ili uvučena u ono što je kasnije nazvano reformom. Tereziji je reforma bila nametnuta od Crkve kao odušak za njezin bogati život. Crkva je s jedne strane strahovala za svoj opstanak ili za opstanak u sprezi sa španjolskim kolonijalnim feudalizmom, a s druge strane se bojala da bi nezaposlena Terezija mogla proizvesti nauku ili reformaciju, koju bi bilo nemoguće ukrotiti bez raskola ili raskida.

Međutim, Terezija se nije odupirala tom potezu Crkve, jer je znala da joj zagrljaj Crkve donosi tegobe koje pomažu i potiču još veći napredak u životu s Bogom i jer je znala da ju je Crkva prigrlila kako bi se na nju oslonila.

Koliko su ljudi poput Terezije potrebni Crkvi najbolje se vidi po tomu što se u Crkvi njezin pravi život s Bogom još uvijek smatra mističnim i što se njezino ispoljavanje tog života još uvijek zove reformom. Crkva je poželjela ljetinu Terezijinog bogatog života prikrivajući njen pravi doprinos opstanku Crkve. Terezija kao živa osoba i karmel kao nenametljiv ali dinamičan organizam prihvatili su ulogu koja im je nametnuta od Crkve, koja se još uvijek ne može – iz razumljivih ili nerazumljivih razloga – suočiti sa svojim osnovnim zadatkom i svojim osnovnim problemom: prezentiranjem Boga kakav on jest.

U svom mudrom upravljanju Crkvom, crkveno se vodstvo služi različitim sredstvima koja unapređuju i jačaju društveni položaj i utjecaj Crkve: u vrijeme mira i prosperiteta aktivnom suradnjom s vodećom društvenom klasom; u vrijeme velikih međunarodnih sukoba pažljivim diplomatskim potezima; u ratna vremena nesebičnim zalaganjem crkvenih kadrova za žrtve i unesrećene; u poslijeratnom razdoblju podupiranjem javnog morala te obnavljanjem rada i obrazovanja kako bi se ponovo uspostavile društvene vrijednosti.

U vrijeme vlastitih kriza i duhovnih kriza svijeta Crkva povlači svoj pravi adut, koristeći tada svoje zlatne rezerve: ljude koji žive s Bogom. Tako je bilo kada je Grgur Veliki gurnuo u vatru benediktince, koji su se upravo zato što je Benedikt nazrijevao i osjećao dolazak krize, bili posvetili istraživanju Boga i njegova ispoljavanja u svijetu. Tako je bilo u predrenesansnom vremenu kada je otkrivena karta Franje iz Asiza, koji je i sam bio u krizi i bezumlju dok nije shvatio da Bog nije onakav kakvog su mu servirali pojedinci iz Crkve i društva. Tako je bilo u vrijeme reformacije kada su takozvani čisti 'mistici' kao Ignacije, Terezija i Ivan od Križa bili izvučeni iz crkvenog zaborava da poprave ono što je mudro vođenje Crkve dovelo na rub sloma.

Nakon zaštite i obrane katolicizma u romanskim zemljama Evrope, velika karmelska ideja (još iz vremena osnivanja karmelske zajednice u Svetoj zemlji) o raz-

matranju Isusova života odnosno o studiju Boga kakav jest, opet je bila spremljena u duhovni zaborav, da bi se za njom posegnulo još jedanput koncem prošlog stoljeća, kada u pitanje nisu došli samo katolicizam ili kršćanstvo nego i sama vjera u Boga. Tada je Terezija iz Lisieuxa spasila situaciju, da bi samo sedam desetljeća nakon njezine smrti jedan koncil razglasio njezine ideje, ali i suzbio njezin utjecaj srozavši barem privremeno šansu za prodor u Božji svijet na razinu obredne reforme.

Jedina reforma koju Crkva treba učiniti jest ohrabrenje svojih prvaka da odbace pedantnu diplomaciju, sudjelovanje u prosperitetu naroda (poglavito nekih) i eksploataciju poslijeratne duhovne i vjerske konjunktura ili da ih barem podrede jedinom evanđeoskom, karmelskom, terezijanskom ili isusovačkom traženju, otkrivanju i nalaženju Boga kakav jest, Boga koji je Duh i koji stupa u simbiozu s ljudima samo unutar njihovih jedinstvenih i neponovljivih individualnih života a ne s društvenim strukturama, međunarodnim agencijama ili ekonomsko-političkim ideologijama.

U Prologu svom Evanđelju Ivan govori kako je širenje života prominentno i integralno svojstvo Boga koji je Izvor života. Ivan tvrdi da je sve što postoji u vidljivom svijetu nastalo kao rezultat širenja života iz Boga. Ivan kaže da je i sav razvitak stvorenog svijeta rezultat širenja života iz Boga i da biće i život Isusa iz Betlehema predstavljaju emanaciju iste sile širenja života. Isus predstavlja novu, očaravajuću mutaciju ljudskog života, koje je sijelo posebne simbioze između Božjeg života i ljudskog iskustva.

Ivan pojačava svoju tvrdnju naglašavajući kako Isusova pojava nije rezultat ljudske reproduktivne sposobnosti, nego događaj bez presedana i presedan u ljudskoj povijesti, događaj u kojem se očitovala sila unapređenja života. Po Ivanu, koji je tako dobro razumijevao Isusovu životnu situaciju i životnu nauku da se jedini među svim učenicima bio usudio ostati uz Isusa pod križem, Isus je donio svu dražest života, koja se nikako nije mogla iscijediti iz državotvornih konstrukcija poput Mojsijeva zakonika.

Isusa je podigao sam Bog, ali ga je podigao kroz Isusov proces traganja za Božjim svijetom i za unapređenjem tog svijeta. Proces ulaska u Božji svijet, briga za unapređenje života u ljudima te proces stvaranja ljudi koji su po Božjem ukusu, neodvojivi su. Ne može se postati Božji ako se ne promiče Božji svijet. Biti Božji znači uključiti se u razmjenu života s Bogom i s bližnjim, znači pustiti u sebe Božji život kako bi se taj život prenio u bližnje. Zato je Isus i mogao reći učenicima s jedne strane da se ljube kao što je on ljubio njih, da je on prototip ili model novog čovjeka, a s druge strane da vidi Boga samo onaj tko vidi Isusa.

Isus je istovremeno govorio učenicima da se od njega uče kakav treba biti čovjek i kako se do Boga može doći samo ako se ide njegovim putem. Božja dobrota se pretače u ljude koji idu Božjim i Isusovim putem i očituje se kao dobrota. Boga se može otkriti samo na Isusovom putu a pružiti ljudima na prepoznanje samo putem tako nakupljene dobrote.

Dobrota je u mnogim društvima potpuno zapostavljen pojam, ali je ipak ostala elementaran pojam. Dobrota je zanemarena i elementarna kao i potreba za Bogom i za životom s Bogom. Međutim, Crkva – kada između nje i ljudi popućaju sve

religijske i vjerske spone – prezentira ljudima rijetko uspjele ljudske mutacije poput Terezije iz Avile, koje svojim stvarnim životom s Bogom postaju živi dokaz Božje opstojnosti, Božje dobrote i Božje brige za ljude. Zbog takvih ljudi, kojih *uvijek* ima u Crkvi ali za kojima Crkva posegne samo u vremenima dubokih kriza vjerske svijesti, Crkva se ne može nikada nadvladati.

Pitam se samo zašto Crkva čeka najdublju krizu do koje se potrate milijarde života kako bi posegnula za životima kakav je bio Terezijin? Možda zato što u svojoj mudrosti nije u stanju, osim u vremenima najdubljih kriza, prepoznati vrijednost jednog drugog pristupa Božjim i ljudskim pitanjima koji je Pavao nazvao "ludošću križa"?

TERESA OF AVILA – A MYSTIC AND REFORMER OF THE KIND THE CHURCH NEEDS

Theresa of Avila has been known as a mystic and a reformer, due to her exceptional inner experience and the successful re-establishment of the bare-foot Carmelites.

Theresa's life, rich in spiritual experience and life satisfaction, was just a result of her efforts aimed at gaining more life than it was offered her by the Spanish society, the Church and the Carmelite Order of her time.

Theresa's activity on the other hand was just an expression of her rich and content life. But, in order to attain as much life as she needed to be happy, Theresa had to change her and her time's understanding of God. She had found that God is nothing more and nothing less than the source of life. She had replaced the image of God the Ruler, inherited from the Christian tradition, and improved the image of God the Father projected by Jesus of Bethlehem.

Theresa's experience and discoveries are welcome by all those who consider the concept of God the Father slightly poor in meaning.